též na notáře vznésti (§§ 3, 29 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854, nař. min. sprav. ze dne 7. května 1860, č. 120 ř. z.).

V. Výkaz o rozdělení pozůstalosti jest vylíčení stavu jmění pozůstalostního až do dne rozdělení pozůstalosti s udáním toho, co k ní přibylo a co z ní ubylo a udání způsobu, jakým předměty pozůstalostní súčastněným spoludědicům byly přikázány. Dle předpisů §§ 167 a 168 cís. pat. ze dne 9. srpna 1854, č. 208 ř. z. a dle zákonných formulářů sem se vztahujících má býti z výkazu o rozdělení pozůstalosti zřejmo:

1. Jmění pozůstalostní dle inventáře, tedy dle stavu, v němž bylo v den úmrtí zůstavitelova; uvésti jest jen úhrnné summy jednotlivých druhů majetku. Sem náleží po případě i upravení inventáře. Jako hodnotu statků a svršků prodaných uvésti jest cenu za ně strženou. Hodnotu statků a svršků neprodaných, které připadají více dědicům společně dle jejich dědického podílu, lze určiti dle inventáře, byl li inventář sdělán na základě odhadu, při jiné příležitosti učiněného, neb na základě kupní ceny při dřívější změně držby, neb na základě výpočtu dle rejstříku daňového. Jestliže však při vykázání podílů povinných nebo při rozdělení pozůstalosti nemají jednotlivé předměty přiděleny býti každému dědici poměrně, jest hodnotu statků těch určiti soudním odhadem, po předvolání účastníků výkonaným, jestliže toho prospěch poručenců neb opatrovanců vyhledává, neb žádá-li za to některý jiný spoludědic.

2. Rozmnožení neb ztenčení jmění pozůstalostního, později nastalé.

3. Obnos dluhův a břemen; zde uvésti jest též útraty s nemocí a pohřbem spojené, pak náklady řízení pozůstalostního.

4. Jednotlivé části čistého jmění pozůstalostního v době uzavření účtů, při čemž hleděti jest k tomu, co o určení hodnoty realit v odst. 1 bylo vytčeno.

5. Jak veliký jest dědický podíl každého dědice.

6. Rozdělení po případě označení předmětů, jež se každému z účastníků buď výhradně buď společně s jinými přidělují. Vykážou-li se dědicové svéprávní při stání listinou o rozdělení pozůstalosti, náležitě vyhotovenou, a potvrdí li, že se s ní shodují, má soud tato prohlášení, před ním učiněná, na listině potvrditi (§ 171 říz. ve v. nesp.). Potvrzený originál listiny o rozdělení pozůstalosti se u soudu uschová a stranám vydá se k jejich žádosti ověřený opis (§§ 169, 171 cit. říz.).

Co se týče poplatků, jest podotknouti, že každý arch výkazu o rozdělení pozůstalosti, pokud platí za listinu o rozdělení pozůstalosti, opatřen býti musí kolkem 50 kr. (pol. saz. 3 popl. z., viz čl. Poplatky z převodu majetku).

Požívání (Služebnost požívání, usus fructus).

I. Pojem.

Požívání jest osobní služebnost, podle níž přísluší oprávněnému právo, aby požíval cizí věci bez obmezení šetře při tom její podstaty (§ 509 o. o. z.). V římském právu vyměřena jest služebnost požívání jakožto »jus alienis rebus utendi fruendi salva rerum substantia« (l. 1. D. de u. f. 7. 1). Usus fructus poskytuje právo netoliko užívati věci, nýbrž i přivlastniti si všecko, což těžiti lze z ní podle jejího určení (t. j. jí požívati). Obmezeno jest toto právo toliko nutností, aby věc byla zachována a podstaty její šetřeno. Římské právo uznávalo usus fructus jen ku věcem tělesným, a sice

nespotřebitelným; později dovolen byl na základě usnesení senátu z první doby císařské i odkaz požívacího práva k věcem, quae usu tolluntur vel minuuntur (fr. 1 D. 7. 5); podobně uznává se i právo požívací ku celému jmění. Konečně připouští též právo římské quasiususfructus ku spotřebitelným věcem, slíbí-li quasinsufruktuář, že v určitém čase odvede opět tytéž věci, téhož druhu, téže kvality a kvantity. Při tom však přechází vlastnictví na usufruktuáře. Tento poměr právní jest nepravým požíváním a nelze jej subsumovati pod pojem služebnosti, jelikož se to podstatě jich příčí; udíliť se tu oprávněnému též právo věci spotřebiti a právo, aby na místě věci nahradil její cenu, takže přestává tu vlastně pojem práva k cizí věci.

Také rakouské právo zná rozdíl mezi požívacím právem k věcem nespotřebitelným (neužívatelným), které jest pravidlem, a ku věcem zužívatelným, při nichž připouští se toliko požívací právo co do jich ceny (§ 510 o. o. z.), a počítá k těmto i hotové peníze, poněvadž se pokládají tyto dle občanského práva za věci zužívatelné (§§ 984 a 992 o. o. z.). Ku hotovým penězům připouští se toliko quasiususfructus, poněvadž může oprávněný hotovými penězi disponovati dle libovůle své. Vyloučen jest kapitál na něčem váznoucí t. j. pojištěný právem zástavním na nemovitém statku nebo pozůstávající ve veřejných nebo soukromých obligacích, jakož i kapitál deponovaný kdekoli za tím účelem, aby byl trvale zachován, při čemž oprávněný má bráti toliko úroky z kapitálu toho plynoucí (§ 230 o. o. z.). K takovýmto kapitálům vyloučen jest quasiususfructus a oprávněný může žádati toliko úroky, poněvadž v tomto případu vzchází ususfructus v nejužším slova smyslu (§ 510 o. o. z., konečná věta).

II. Práva požívatelova.

1. Požívatel oprávněn jest požívati cizí věci bez jakéhokoli obmezení, pokud sloučiti se dá toto požívání resp. upotřebení se zachováním podstaty věci, tedy bez konsumpce, pozůstává tedy požívání v právu, těžiti plody a nabývati jich k účelu konsumpce plodů. Co do těžení plodů není vázán způsobem hospodaření dosavádním, nesmí však věci užívati tak, aby tím újmu trpěla substance, podstata a účel věci.

2. Ze zákonného znaku § 509 o. o. z. — že totiž požívatel požívati může věci bez veškerého obmezení — plyne zřejmě, že nemůže sice na jiného převésti, propachtovati a zastaviti práva požívacího, ovšem ale výkon jeho (rozh. ze dne 1. prosince 1885 čís. 13.768, sb. 10.810 a ze dne 10. února 1876 č. 11.685, sb. 6027). Požívání může býti též předmětem výprosy (praecaria) (rozh. ze dne 9. dubna 1879 č. 2727, sb. 7410).

3. Požívatel má právo na úplný obyčejný i neobyčejný výtěžek věci, jemu přináležejí všechny plody z věci pochodící i užitky. Sem náleží též, jak § 511 o. o. z. výslovně nařizuje, čistý výtěžek z podílů horních a dříví kácené dle řádu lesního. Avšak plody a užitky náležejí požívateli jenom potud, pokud plody nebyly ještě odděleny v době zřízení usufruktu, a užitky, pokud v dobu tu nebyly splatnými.

4. Právo k veškerému výtěžku z jisté věci zavírá v sobě i právo k držení, takže výkon požívání podmíněn jest držbou.

5. Právo požívací vztahuje se netoliko ku věcem hlavním, nýbrž i ku příslušenství jich, tedy k věcem vedlejším, kteréž v čase zřízení usufruktu byly s hlavními věcmi spojeny. Naproti tomu nemá požívatel nároků k pokladu, který nalezen byl v pozemku určeném k požívání (§ 511 o. o. z., závěr. věta).

6. Požívatel jest oprávněn vykonávati též všechna práva s předmětem spojená, tedy i pozemkové služebnosti s tím spojené, má též právo k akcessím jiného druhu, pokud patří k podstatnému výtěžku věci. Pod touto podmínkou přísluší mu výtěžek honby, rybolovu, chytání ptactva, i právo lámati kámen, kopati písek, páliti vápno, pokud jen neporuší se podstata dotyčného předmětu. Požívatel louky má nárok ku stromům na ní se nalezajícím (rozh. ze dne 11. března 1863 č. 1187, sb. 1670), rovněž i ku dříví uschlého plodného stromu (rozh. ze dne 18. března 1873 č. 2265, sb. 4906).

7. Náhradní nároky požívatele:

a) Nechce-li vlastník předsevzíti sám nutné stavby, jest požívatel oprávněn je buďto provésti a po ukončeném požívání žádati za to náhradu stejně jako poctivý držitel, nebo vymáhati přiměřenou náhradu za to, že opomenutým provedením stavby požívání bylo ochromeno nebo stalo se nemožným (§ 515 o. o. z.). Výška této náhrady pozůstává v čistém užitku, kterého by byl požívatel dosáhl, kdyby se byl vlastník postaral o provedení stavby. Požívateli přísluší tento náhradní nárok i tehdy, nepodvolil-li se vlastník ku stavbě v pravý čas a vzešla-li tím požívateli škoda ve vykonávání jeho práva požívacího.

b) Požívatel jest dále oprávněn žádati úplné odškodnění za stavby, které nejsou nutnými, nýbrž jen užitečnými ku rozmnožení výtěžku, nebo jež jen k pouhé zábavě byly podniknuty (ku př. zřízení krásné vyhlídky), bylo-li jeho právo požívací porušeno nebo během stavby stalo se nemožným.

c) Co vynaložil požívatel beze svolení vlastníkova na rozmnožení trvalých užitků, může si vzíti nazpět, při čemž však se předpokládá, že možným jest oddělení bez porušení podstaty věci (analog. §§ 332, 509 o. o. z.).

Kdyby to možným nebylo, přísluší mu nárok na náhradu celého nákladu, avšak jenom potud, pokud oprávněn jest žádati jí jednatel nezmocněný t. j. slouží-li dotyčné meliorace k rozhodnému prospěchu vlastníkovu; není-li tomu tak, nebo předsevzal-li takové změny na věci svémocně tak, že ona věc nedá se upotřebiti pro dosavádní svoje určení, není vlastník zavázán k nijaké náhradě a může naopak žádati, aby požívatel věc uvedl do dřívějšího stavu, nebo není-li to možno, aby mu poskytl úplné zadostiučinění (§§ 1037, 1038).

III. Povinnosti požívatelovy.

1. Požívatel povinen jest udržovati služebnou věc jakožto dobrý hospodář v tom stavu, v jakém ji převzal. Jako dobrý hospodář jest usufruktuář oprávněn ustoupiti od námezdné smlouvy, uzavřené od zřizovatele (rozh. ze dne 22. listopadu 1877 č. 10.993, sb. 6669). Závazek požívatele však pozůstává, nehledě k šetření mezí jeho oprávnění, v povinnosti zachovati věc v tom stavu, ve kterém ji převzal.

2. Proto má uhražovati sám všecky náklady potřebné k zachování věci a za čistý výtěžek může jen to pokládati, co mu zbývá po odečtení nutných výloh (§ 512 o. o. z.).

3. Požívatel přejímá všecka břemena, která spojena byla v době povoleného požívání s věcí služebnou. Sem náležejí netoliko závazky pochodící ze soukromoprávných poměrů, jako úroky z kapitálů váznoucích na předmětu závazky z práva předkupního nebo z práva prodeje zpátečního, z práv nájemních, nýbrž i všecky veřejné dávky. Avšak usufruktuář má nésti všecky řádné i mimořádné dluhy jen potud, pokud uhraženy

mohou býti z užitků těžených po dobu požívání. Co do přebytku má požívatel podle obdoby § 1042 o. o. z. náhradní nárok za vlastníkem.

4. Požívatel nese výlohy, bez nichž plodů docíliti nelze, t. j. důsledek jeho zákonného závazku, že může pokládati za čistý výtěžek jen to, co zbývá po odečtení nutných nákladů, resp. že uhražovati musí sám potřebné výlohy.

5. Závazky požívatelovy ve příčině staveb: Obyčejné opravy a stavby má požívatel opatřovati z výtěžku a to bezvýminečně a bez nároku na náhradu vůči vlastníkovi. Jinak má se věc s prováděním staveb většího rozsahu, zvláště těch, které nutnými se stávají následkem stáří budovy nebo náhodou (požár, povodeň).

V těchto vydáních participuje vlastník a požívatel tak, že požívatel povinen jest nahraditi vlastníku úroky z kapitálu vynaloženého na stavbu podle míry zlepšení; neboť požívatel důsledně zavázán jest dle zásady, že služebnosti nesmí býti rozšířeny, jestliže stavbou požívání bylo zlepšeno nebo rozmnoženo, ku přiměřené náhradě.

IV. Jinaké právní vztahy mezi vlastníkem a požívatelem.

1. Převod práva požívacího: Římské právo stanoví, že radno jest zříditi inventář o odevzdaných předmětech požívání, nestanoví však povinnost ku zřízení inventáře. Ve shodě s tím nařizuje rovněž § 518 o. o. z., aby k usnadnění důkazu vzájemných pohledávek vlastníkových a požívatelových pořízen byl ověřený popis služebných věcí, aby pak při ukončení požívání snadno dalo se zjistiti, co z tohoto dvojstranného poměru právního přináleží vlastníku a co požívateli.

Kdežto o. o. z. v jiných případech, jako ku př. při smlouvách společenských (§ 1178 o. o. z.) předpisuje obligatorně stranám, aby zřídily inventář, odporučuje se v § 518 to pouze jako jakési opatření z opatrnosti.

Opomenul-li se zříditi inventář, má se za to, že požívatel obdržel věci se všemi částmi potřebnými ku řádnému užívání v upotřebitelném stavu a s vlastnostmi prostředními Aby inventář poskytoval úplný důkaz, vyhledává se, aby byl podle předpisu řádu soudního od obou stran a dvou svědků vlastnoručně podepsán. Samo sebou se rozumí, že proti zmíněné zákonné domněnce připouští odvod, který musí podati požívatel.

2. Složení jistoty: Dle římského práva byl především jen pro ususfructus legatus požívatel při nastoupení svého práva zavázán, poskytnouti vlastníku jistotu; později byl závazek tento rozšířen i na ostatní druhy ususfruktu.

Rakouské právo stanoví v § 520 o. o. z., že vlastník může žádati na požívateli jistotu jen při hrozícím nebezpečí; kdyby tato dána nebyla, má býti věc vlastníku vrácena za mírné odbytné nebo dle okolností dána v soudní uschování. V tomto případě může pak soud nařídit sekvestraci dotyčné věci a přikázati docílené užitky usufruktuářovi. Nemohou-li se strany o tuto alternativu (vrácení věci vlastníkovi, nebo soudní uschování) sjednotiti, přísluší rozhodnutí soudci. Hrozí-li nebezpečí zhoršení (deteriorace), může vlastník sice žádati jistotu dle § 1373 o. o. z., nikoli však soudní složení sumy peněžité (pro potřebné stavby) [rozh. ze dne 23. února 1871 č. 8212, sb. 4065]. Povinnost ku složení jistoty nepřechází na dědice usufruktuářovy (rozh. ze dne 12. ledna 1881 č. 3, sb. 8252).

3. Po skončení požívání: Při zániku požívacího práva činí § 519 o. o. z. rozdíl mezi plody stávajícími (fructus naturales vel pendentes)

a mezi jinými užitky (fructus civiles). Není pochyby, že plody oddělené přináleží požívateli, nikoli však plody stávající, kteréž připadají po skončeném požívání vlastníkovi s tím omezením, že musí nahraditi požívateli nebo jeho dědicům náklady na dobytí plodů učiněné stejně jako poctivému držiteli, poněvadž by jinak se obohatil na škodu požívatelovu. Co do jinakých užitků má zákon patrně tu na zřeteli úroky z nájmu a pachtu. K takovým užitkům nemůže se ani vlastník, ani požívatel zúplna táhnouti a proto musí se spravedlivě mezi oba rozděliti tím způsobem, že požívateli nebo jeho dědicům přiznati jest toliko nárok na onen díl užitků, ku kterému táhnouti by se mohli dle délky požívání. (Ve příčině povinnosti poplatkové viz čl. »Poplatky z převodů majetkových«; viz i čl. »Služebnosti«).

Prach střelný (jako předmět monopolu).

I. Část všeobecná.

Mezi státními monopoly jest monopol střelného prachu nejvíce oprávněným; rozhodujíť zde nejen důvody fiskální, nýbrž i úvahy policejně-zdravotní a vojensko-politické a ohledy další, zvláště vzmáhající se hnutí anarchistické, kteréž donutilo všechny evropské státy obmeziti výrobu a obchod s látkami výbušnými a explodujícími zvláštními ustanoveními zákonnými. Je tu dosti důvodů, které zřejmě vymáhají monopolisaci prachu střelného. O prachu střelném platí pro země na říšské radě zastoupené ustanovení 11. hlavy řádu cel. a monop. vyjímaje Dalmácii, kdež upravena jest výroba a obchod se střelným prachem dekretem zemské vlády ze dne 13. října 1814 č. 9578, nař. ze dne 17. srpna 1849, č. 59 z. z., cís. pat. ze dne 31. března 1853, č. 90 ř. z. a min. nař. ze dne 31. března 1853 č. 91 ř. z. Dříve vyskytoval se též monopol salnitru a chilského ledku, který však zrušen byl císařským patentem ze dne 31. března 1853 č. 90, monopol střelného prachu zachován v platnosti ve všech korunních zemích. Monopol střelného prachu podléhá společné správě říšského ministerstva války (čl. XI. zák. ze dne 27. června 1878, č. 62 ř. z.).

II. Výroba a prodej střelného prachu a látek po případě místo jeho zastupujících vyhrazena byla vedle cís. pat. ze dne 31. března 1853 č. 90 ř. z. (v § 1 nař. min. ze dne 31. března 1853 č. 91 ř. z.) výhradně správě státní.

1. Podle toho podléhají nadále monopolu střelného prachu třaskaviny, které skládají se ze součástí střelného prachu (chilského ledku, síry, uhlíku), nebo které jsou určeny nebo se hodí ku střílení z kterékoli palné zbraně. Zda určitý preparát jest předmětem státního monopolu čili nic, vyšetří se zkouškou technického a administrativního vojenského komité ve srozumění s vysokou technickou školou ve Vídni. Jedině s přivolením úředním lze třaskaviny vyráběti, zasílati do obchodu, v držení míti nebo do tuzemska je přiváželi (§ 1 zák. ze dne 27. května 1885, č. 134 ř. z.). Třaskavinami rozumětí jest takové látky, které mohou svým výbušným účinkem zničiti nebo poškoditi osoby nebo věci. Nařízení vydaná o třaskavinách a dosud platná zvláště min. nař. ze dne 2. července 1877 č. 68 ř. z. a ze dne 22. září 1883, č. 156 ř. z. týkající se živnostenských a bezpečnostních ustanovení pro výrobu a obchod s látkami těmito trvají v platnosti, pokud nebyla trestní ustanovení § 120 nař. ze dne 20. července 1877 změněna ustanoveními zák. ze dne 27. května 1885, č. 134 ř. z. (§ 1 nař. min. vnitra, obchodu a sprav. ze dne 4. srpna 1885, č. 135 ř. z.).